

WACŁAW SZYMANOWSKI

Wydział Nauk Ekonomicznych
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Uwarunkowania tworzenia jednolitego rynku usług cyfrowych w Unii Europejskiej

1. Wstęp

Słabości rynku europejskiego ujawniające się w wyniku kryzysu lat 2007–2008 zostały pogłębione przez wzmożenie globalnej konkurencji we wszystkich obszarach europejskiego życia: gospodarczego, społecznego, demograficznego, ochrony środowiska. Stały się one źródłem problemów w zbudowaniu zrównoważonej przyszłości Europy. Realizacji wizji wysokiego poziomu zatrudnienia, gospodarki niskoemisyjnej, o wzrastającej spójności i poziomie zdrowotności społeczeństwa europejskiego służy sektor technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK), który odpowiada za powstawanie 5% PKB. Codziennie w Europie korzysta z Internetu 250 mln ludzi.

O zacofaniu rynku cyfrowego w Europie względem rynku amerykańskiego i azjatyckiego świadczą następujące fakty: w 2009 r. 30% Europejczyków nigdy nie korzystało z Internetu, tylko 1% sieci stanowiły szybkie sieci światłowodowe, wydatki na działalność badawczo-rozwojową w dziedzinie TIK stanowiły w 2009 r. tylko 40% poziomu wydatków amerykańskich. Jedynie 15% konsumentów kupowało przez Internet produkty i usługi z innych państw UE, a 7% małych firm sprzedawało swoje produkty i usługi za granicę przez Internet.

2. Cel i metoda badań

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie ograniczeń rozwoju rynku cyfrowego oraz działań umożliwiających ich zmniejszenie bądź likwidację. W końcowej części artykułu przedstawiono procedurę monitorowania budowy jednolitego europejskiego rynku cyfrowego, którego uczestnikami są instytucje

Unii Europejskiej. Przedstawionej poniżej analizie dokonano na podstawie dokumentów unijnych związanych z budową społeczeństwa informacyjnego.

3. Geneza budowy jednolitego rynku cyfrowego w Unii Europejskiej

Jednolity rynek cyfrowy to rynek stwarzający nowe potrzeby i sposoby ich zaspokajania przez konsumentów oraz administrację publiczną, oferujący dostęp do informacji i treści: w dowolnym momencie, dowolnym miejscu i na dowolnym urządzeniu. Za początek dyskusji o budowie społeczeństwa informacyjnego w UE uznaje się raport Bangemanna zatytułowany *Europa i społeczeństwo globalnej informacji. Zalecenia dla Rady Europejskiej*, który wzbudził wiele kontrowersji. Jego wynikiem było ogłoszenie na szczycie w Helsinkach w grudniu 1999 r. inicjatywy *e-Europa – społeczeństwo informacyjne dla wszystkich*, której priorytetem było upowszechnienie dostępu do Internetu, umożliwiające budowę i realizację koncepcji społeczeństwa opartego na wiedzy. W odnowionej strategii lizbońskiej z 2010 r. przyjęto za zadanie budowę dla 28 państw jednolitej strategii opartej na wiedzy i na innowacjach technologicznych, służących trwałemu wzrostowi w Unii Europejskiej. Wzrost ten byłby spowodowany zwiększeniem zatrudnienia oraz inwestycji w obszarze gospodarki opartej na przetwarzaniu i dystrybucji informacji.

Kreowaniu jednolitego rynku usług i wprowadzaniu jego produktów do sieci służy budowa jednolitego rynku cyfrowego. Agenda cyfrowa, stanowiąca uzgodnione w wyniku szerokich konsultacji opracowanie sporządzone podczas hiszpańskiej prezydencji, obejmuje siedem projektów, tworzących strategię Europa 2020. Budowa jednolitego rynku cyfrowego, poprzez działania legislacyjne ułatwiające bezpieczny zakup usług oraz włączenie do niego tej części społeczności europejskiej, która nigdy nie korzystała z Internetu, prowadzi do: obniżenia kosztów funkcjonowania tego rynku, wzrostu jego innowacyjności, a przez to konkurencyjności. Będzie to możliwe dzięki usuwaniu barier wzrostu rynku cyfrowego za pomocą narzędzi, które przedstawiono w kolejnych komunikatach Komisji Europejskiej.

4. Zadania służące tworzeniu jednolitego rynku cyfrowego

Cele jednolitego rynku cyfrowego, którego zręby miały powstać do 2015 r., opisywano następująco:

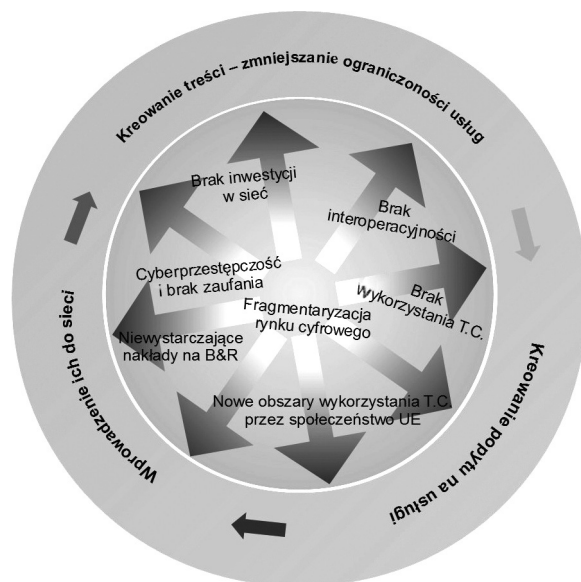
- promowanie rozwoju handlu elektronicznego, aby w 2015 r. 50% ludności UE dokonywało zakupów przez Internet (w 2009 r. było to jedynie 37%);
- stymulowanie rozwoju transgranicznych transakcji handlowych, aby do 2015 r. 20% ludności UE dokonywało tych zakupów przez Internet (w 2009 r. 8% osób w wieku 16–74 lata realizowało zamówienia za granicą);
- rozwój handlu elektronicznego przez przedsiębiorstwa MŚP do poziomu 33% w 2015 r. (w 2009 r. wynosił on: kupno 24%, sprzedaż 12%);
- zwiększenie regularnego korzystania z Internetu przez wszystkich mieszkańców Unii Europejskiej z 60% w 2009 r. do 75% w 2015 r.;
- zmniejszenie o połowę liczby osób, które nigdy nie korzystały z Internetu, tj. z 30% w 2009 r. do 15% w 2015 r.;
- tworzenie jednolitego rynku usług telekomunikacyjnych, na którym różnice pomiędzy cenami usług w roamingu a taryfami krajowymi powinny zbliżyć się do zera.

Do zasadniczych działań ułatwiających utworzenie rynku cyfrowego należy uproszczenie zasad udostępniania praw autorskich, zarządzanie nimi oraz ich transgraniczne licencjonowanie, prowadzące do pełnego wykorzystania potencjału rynku wewnętrznego Unii Europejskiej.

Konsumenci nadal w ograniczony sposób korzystają z atrakcyjności cen i możliwości wyboru, ponieważ transakcje są zbyt skomplikowane. Transakcje transgraniczne stanowią mniej niż 10% transakcji handlowych. Aż 92% osób zamawiających towary i usługi w Internecie korzysta z dostawców krajowych.

5. Bariery tworzenia spójnego rynku usług cyfrowych w Unii Europejskiej

Do czynników utrudniających tworzenie spójnego rynku cyfrowego, uwidocznionych na rysunku 1, należą: brak spójności rynku cyfrowego, brak działań w zakresie interoperacyjności, cyberprzestępczość i brak zaufania do sieci, brak inwestycji w sieć, niewystarczające nakłady na B + R, brak umiejętności wykorzystania technologii cyfrowych, nowe obszary zastosowań technologii cyfrowych.

Rysunek 1. Czynniki służące generowaniu popytu na usługi cyfrowe w UE

Źródło: Komunikat z dnia 26 sierpnia 2013 r. Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Europejska Agenda Cyfrowa, COM(2010), s. 5.

5.1. Metody bezpiecznej i skutecznej płatności

Działaniami ułatwiającymi tworzenie zintegrowanego rynku są: płatności i fakturowanie elektroniczne oraz metody bezpiecznej i skutecznej płatności. Temu służy utworzenie jednolitego europejskiego obszaru płatniczego (SEPA), umożliwiającego fakturowanie elektronicznych płatności. Wprowadzenie w 2011 r. dyrektywy dotyczącej podpisu elektronicznego stworzyło ramy prawne transgranicznych bezpiecznych systemów e-uwierzytelniania. Temu też służyło wdrożenie dyrektywy VAT, zapewniającej równe traktowanie faktur elektronicznych i papierowych. Aby wspomniane wyżej działania były skuteczne, priorytetem Komisji było szybkie i spójne wdrożenie zmienionych regulacji prawnych.

5.2. Brak interoperacyjności produktów i usług

Stworzenie społeczeństwa cyfrowego wymaga skutecznej interoperacyjności. Działania te zostały zapisane w białej księdze jako „modernizacja normalizacji technologii informacyjno-komunikacyjnych w UE”. Skłoniło to głównych uczestników rynku cyfrowego do licencjonowania informacji w zakresie

interoperacyjności technicznej. Normalizacja i standaryzacja informacji prowadzi do zjawiska ujednoczenia informacji w zakresie usług. Powoduje to zmniejszenie czasu i kosztów, a przez to wzrost konkurencyjności usług i ich sprzedaży. Jednym ze sposobów zabezpieczania tej standaryzacji jest licencjonowanie informacji, które jest jednym z warunków tworzenia bezpieczeństwa informacyjnego.

5.3. Zaufanie i bezpieczeństwo

Pełna wiarygodność nowych technologii jest warunkiem zaistnienia najbardziej innowacyjnych i zaawansowanych usług internetowych, takich jak bankowość internetowa czy e-zdrowie. Obecnie Internet jest względnie bezpieczny, odporny i stabilny, natomiast sieci i komputery użytkowników końcowych pozostały narażone na szereg coraz bardziej zróżnicowanych zagrożeń. Szacuje się, że od 80 do 98% wszystkich wysyłanych informacji to spam. W ten sposób następuje rozprzestrzenianie się wirusów i złośliwego oprogramowania, umożliwiającego „kradzież tożsamości” i inne oszustwa internetowe, co wzmacnia zagrożenie bezpieczeństwa informacyjnego. Przeciwdziałanie tym zagrożeniom powinno być realizowane zarówno przez osoby fizyczne, jak i przez instytucje na szczeblu lokalnym oraz globalnym. W tym celu do walki z przestępczością komputerową zostały zmodyfikowane zadania Agencji ds. Bezpieczeństwa Sieci i Informacji (ENISA) oraz stworzone środki m.in. legislacyjne uniemożliwiające ataki cybernetyczne na systemy informatyczne. Ustanowienie Europejskiego Centrum ds. Walki z Cyberprzestępczością pozwoli na wzmocnienie współpracy w celu wprowadzenia globalnego zarządzania ryzykiem w sferze cyfrowej. Budowanie sieci punktów powiadamiania o nielegalnych treściach w Internecie powinno być prowadzone na szczeblu zarówno krajowym, jak i współpracy paneuropejskiej.

5.4. Brak inwestycji w sieć

Szybki Internet jest niezbędny do:

- zapewnienia wzrostu gospodarczego, nowych miejsc pracy oraz dostępu obywatelom UE do pożądaných usług o przepustowości przekraczającej 30 Mb/s;
- tego, aby co najmniej połowa europejskich gospodarstw domowych miała dostęp do połączeń o przepustowości wyższej niż 100 Mb/s.

Tak ambitne cele nie mogły być realizowane bez interwencji instytucji unijnych i krajowych. Prowadzona polityka dostępu do szerokopasmowego Internetu będzie powodowała obniżkę kosztów jego wprowadzania oraz ograniczenie

obciążeń administracyjnych. W tym celu należy wykorzystać fundusze strukturalne oraz fundusze przeznaczone na rozwój obszarów wiejskich.

5.5. Niewystarczające środki na badania i rozwój

Środki finansowe przeznaczone na realizowanie powyższych zadań dotychczas były na niedostatecznym poziomie:

- poziom nakładów na badania i rozwój w TIK w UE stanowił 17% (w porównaniu z 29% w USA w 2007 r.);
- nakłady publiczne na badania i rozwój w UE były rozproszone i wynosiły w 2007 r. 5,5 mld EUR rocznie; aby zwiększyć konkurencyjność gospodarki europejskiej, w strategii Europa 2020 zakłada się ich podwojenie do poziomu 11 mld EUR;
- fragmentaryzacja rynku cyfrowego powoduje rozproszenie środków, zwłaszcza dostępnych dla innowatorów w sektorze MŚP; rozwiązaniem problemu są inwestycje w sektor prywatny w postaci partnerstwa publiczno-prywatnego, co powinno podwoić nakłady w sektorze prywatnym na inwestycje w TIK z 35 mld EUR w 2007 r. do 70 mld EUR w 2020 r.; innym narzędziem są inwestycje w młodych naukowców, tworzenie platform dla nowych produktów, zaangażowanie środków w tworzenie i opracowywanie innowacyjnych rozwiązań w sektorze publicznym, które będą finansowane ze środków na wzrost konkurencyjności i innowacyjności.

5.6. Wzrost umiejętności korzystania z technologii cyfrowych i włączanie społeczne

Brak umiejętności korzystania przez 30% Europejczyków w 2009 r. z technologii cyfrowych powoduje wysokie koszty z ich korzystania. Bariera psychologiczna przed korzystaniem z tych technologii dotyczy głównie: starszego pokolenia mieszkańców UE, osób niepełnosprawnych oraz młodych kobiet powracających do pracy. Niwelowanie przepaści cyfrowej może zwiększyć szanse na wzrost zatrudnienia poprzez: e-kształcenie, e-administrację, e-zdrowie. Posługiwanie się technologiami cyfrowymi jest jedną z kluczowych kompetencji osób funkcjonujących w społeczeństwie opartym na wiedzy. Ponadto sektor TIK nie może skutecznie funkcjonować jako siła napędowa konkurencyjności całej gospodarki UE bez wykwalifikowanej kadry. Fakt ten powoduje konieczność poprawy kształcenia osób w zakresie TIK i e-biznesu, zwłaszcza w produkcji i projektowaniu technologii dla MŚP. Wymaga to stworzenia wielostronnego

i intensywnego kształcenia w trybie formalnym i nieformalnym. Źródłem tych działań jest Europejski Fundusz Społeczny na lata 2014–2020. Powinno to znaleźć odzwierciedlenie w uznaniu europejskich ram kwalifikacji oraz w Europass. Temu też będzie służyło dostosowanie polityki członków UE do ram e-kształcenia określonego na poziomie unijnym.

5.7. Korzyści z technologii informacyjnych dla społeczeństwa UE – e-zdrowie i e-administracja

Właściwe wykorzystanie technologii informatycznych powinno pomóc sprostać wyzwaniom stojącym przed społeczeństwem UE, tj. powinno być związane z: jego starzeniem się, zmniejszeniem zużycia energii, przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym, integracją osób niepełnosprawnych i chorych ze społeczeństwem informacyjnym. Wykorzystanie nowych technologii informatycznych wiąże się z obniżeniem energochłonności: budynków i budownictwa, środków transportu i logistyki, produkcji i dystrybucji energii.

W zakresie e-zdrowia, oprócz normalizacji elektronicznych rejestrów medycznych i sprzętu, będą rozwijane nowoczesne technologie w służbie osobom starszym (ang. AAL). W efekcie dostęp do tego typu usług, m.in. do monitorowania zdrowia pacjentów, stanie się powszechny. Taki też będzie do 2020 r. dostęp do danych telemetrycznych oraz określenia minimalnego wspólnego zestawu danych pacjenta w celu dotarcia w formie elektronicznej do rejestrów danych pacjentów lub wymiany ich pomiędzy państwami członkowskimi UE.

Fragmentacja i złożoność obecnego systemu licencjonowania utrudniają proces cyfryzacji dużej części dziedzictwa kulturowego Europy. Ulepszenie systemu udostępniania praw autorskich pozwoli na rozbudowę unijnej cyfrowej biblioteki publicznej – Europeana.

Usługi e-administracji oferują oszczędny sposób uzyskiwania lepszych usług przez każdego obywatela i przedsiębiorcę w UE oraz powszechne uczestnictwo w otwartej i przejrzystej administracji. Usługi e-administracji powinny obniżyć koszty i zaoszczędzić czas organom administracji publicznej, obywatelom i przedsiębiorstwom. Mogą również pomóc w ograniczeniu ryzyka zmian klimatu oraz zasobów naturalnych, a także spowodowanych przez człowieka zagrożeń przez dzielenie się informacjami na temat środowiska. Rządy państw członkowskich UE zobowiązały się rozpowszechnić do 2015 r. ukierunkowane na użytkownika, spersonalizowane oraz wieloplatformowe usługi e-administracji.

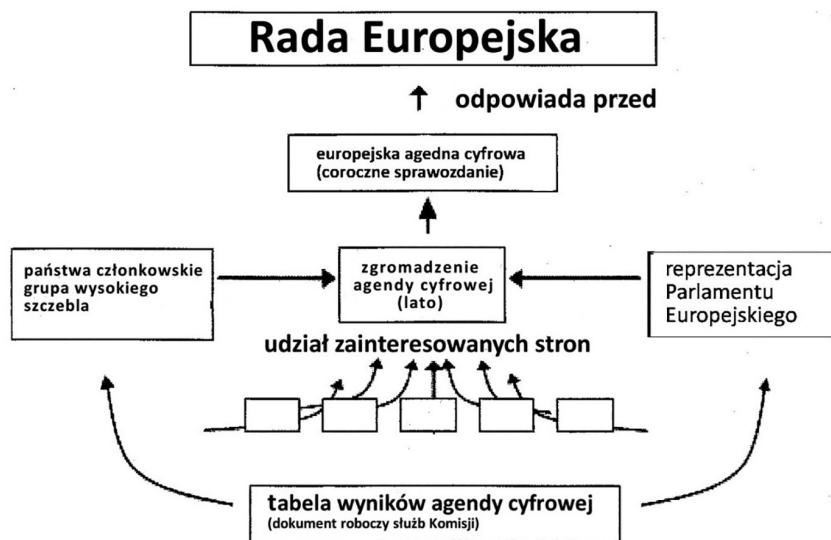
Potrzeba lepszej współpracy administracyjnej w ramach UE pozwoli usprawnić załatwianie formalności pomiędzy uczestnikami rynku usług publicznych

drogą elektroniczną i ponad granicami państw w ramach jednolitego rynku cyfrowego. Przykładem takich działań może być stworzenie w ramach jednolitego rynku programu na rzecz konkurencyjności i innowacji (CIP) oraz wdrożenie wspólnotowego dostępu do informacji o środowisku.

Zapewnienie wzajemnej elektronicznej identyfikacji oraz wzajemnego uwiarytelniania w całej UE spowoduje zdefiniowanie w białej księdze działań dotyczących wzajemnych połączeń zdolności elektronicznych zamówień publicznych w ramach jednolitego rynku. Tworzenie otwartej i przejrzystej e-administracji ma objąć na lata 2011–2015 projekt „E-komisja”, obejmujący w pełni elektroniczne zamówienia publiczne.

6. Procedura monitorowania realizacji jednolitego rynku usług cyfrowych w Unii Europejskiej

Powodzenie agendy cyfrowej wymaga skrupulatnego wykonania kompleksowego zestawu działań zgodnych ze strategią Europa 2020. Procedura została przedstawiona na rysunku 2.

Rysunek 2. Procedura zarządzania europejską agendą cyfrową

Źródło: Komunikat z dnia 26 sierpnia 2013 r. Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Europejska Agenda Cyfrowa, COM(2010), s. 41.

Zaprezentowana powyżej procedura jest realizowana następująco:

- **ustanowienie wewnętrznego mechanizmu koordynacji**, realizowanego przez grupę komisarzy unijnych, której zadaniem będzie koordynacja polityki w różnych obszarach agendy cyfrowej;
- **określenie zasad regularnej współpracy z państwami członkowskimi i Parlamentem Europejskim** poprzez utworzenie platform ukierunkowanych na realizację siedmiu wyżej wspomnianych obszarów działań;
- **aktualizacja postępów w zakresie pełnego zestawu działań określonych w agendzie cyfrowej**;
- **organizowanie debat na temat postępów zarejestrowanych w rocznych sprawozdaniach** w postaci tabel wyników z udziałem: państw członkowskich, instytucji unijnych, przedstawicielei biznesu i konsumentów; debaty takie odbywają się, począwszy od 2011 r.;
- **Komisja przedstawia Radzie Europejskiej sprawozdanie** z postępów prac zgodnie ze strukturą strategii Europa 2020.

7. Podsumowanie

Postępy przy budowie jednolitego rynku cyfrowego umożliwiają poprawę warunków wymiany międzynarodowej towarów i usług elektronicznych. Realizowane są poprzez: rozwijanie powiązań partnerskich na rzecz dostępu do inwestycji, obniżanie taryf celnych i pozataryfowe bariery w skali globalnej. Poprawią ochronę praw własności intelektualnej, a przez to podniosą na wyższy poziom wymianę towarów i usług wewnątrz oraz na zewnątrz Unii Europejskiej.

Bibliografia

Akt o jednolitym rynku II COM(2012) 0573.

Decyzja nr 2241/2004/WE Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 15 grudnia 2004 r. w sprawie jednolitych ram wspólnotowych dla przejrzystości kwalifikacji i kompetencji (Europass).

Gospodarka i społeczeństwo cyfrowe w Unii Europejskiej, <http://Europa.eu/Pol/infso/index.pl.htm>.

Komunikat z czerwca 2012 r. „Lepsze zarządzanie jednolitym rynkiem”, COM(2012) 0259.

- Komunikat z dnia 15 grudnia 2004 r. „Nowe umiejętności w nowych miejscach pracy”, COM(2008) 868.
- Komunikat z dnia 7 września 2007 r. „E-umiejętności na XXI w.”, COM(2007) 496.
- Komunikat z dnia 20 maja 2010 r. „W kierunku Aktu o jednorodnym rynku”, COM(2010) 0608.
- Komunikat z dnia 11 stycznia 2012 r. „Spójne ramy na rzecz wzmocnienia zaufania na jednorodnym rynku cyfrowym handlu elektronicznego i usług on-line”, COM(2011).
- Komunikat z dnia 26 sierpnia 2013 r. Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Europejska Agenda Cyfrowa, COM(2010).
- Oleński J., *Społeczeństwo informacyjne podstawą demokratycznego państwa*, „Roczniki” Kolegium Analiz Ekonomicznych, z. 36, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2015.
- Sprawozdanie w sprawie konkurencyjności Europy w dziedzinie technologii cyfrowych COM(2009), http://europa.eu/information_society/Europa/i2010/index_en.htm.
- Strategia Europa 2020: strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu COM(2010) 2020, październik 2012.
- Szymanowski W., *Przezroczystość i bezpieczeństwo informacyjne w układzie sektorowym*, „Roczniki” Kolegium Analiz Ekonomicznych, z. 36, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2015.
- Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.
- Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kluczowych kompetencji w procesie uczenia się przez całe życie.

* * *

Conditions for the creation of the single digital market in the EU

Summary

The main goal of the paper is to analyse documents of the European Union that aim to create an information society in the 21st century. The papers presents the procedure of monitoring the application of the European Digital Agenda. The Europe 2020 strategy will be the main instrument to build a sustainable future for Europe.

Key words: information society, Europe 2020 strategy, Digital Agenda for Europe